

ЖЕЉКО ЛАЗИЋ*

Академија за националну безбедност
Београд

МАРТИН МАТИЈАШЕВИЋ**

Факултет безбедности
Београд

УДК 323.28:340.134(436)

Прегледни рад
Примљен: 11.01.2018
Одобен: 23.02.2018
Страна: 331-344

АНТИСЕМИТСКА ЛЕГИСЛАТИВА У НАЦИСТИЧКОЈ НЕМАЧКОЈ

Сажетак: Период Другог светског рата и Холокауста предмет је анализе и различитих виђења многих истраживача из ове области. Доминантан број истраживања тиче се узрока и последица Другог светског рата на светску и посебно јеврејску заједницу као највише пострадали током овог рата. Са друге стране мали број аутора бавио се правним изворима страдања и прогона јеврејске заједнице. Аутори у раду указују на антисемитску легислативу донету непосредно након доласка Хитлера на власт и током Другог светског рата. Указује се на преко 400 правних ограничења која су наметнута јеврејској заједници у нацистичкој Немачкој и државама које су гравитирале ка Силама осовине. Аутори тумаче поједине одредбе и приказују какве су оне имале импликације на јеврејску заједницу. У завршним разматрањима закључују да је антисемитска легислатива представљала увод у прогоне и давала легалитет, а самим тим оправдања и легитимитет за покренуте процесе уништења јеврејске заједнице.

Кључне речи: јеврејска, прогони, заједница, закони, ограничења, страдања

Уводна разматрања

Проблем дискриминишућег законодавства, нормативе оличене у нижим правним актима и у њиховој примени, нису само тековина политичких односа креираних новим светским поретком у зачетку, насталих у првој половини XX века, већ су одлика државно правних односа од настанка државе и права до данас. Најсвежија сећања, међутим, тичу се баш онога што је изнедрио XX век, као граничне области прихватљивости нечега што су биле одлике монструозних, тоталитарних режима у Европи, и граница неприхватљивог у политици европских демократија тог времена. Историографија и дела настала непосредно после Другог светског рата често су као одлику имали црно-бели приступ сликању времена и догађаја, не узимајући у обзир нијансе неопходне нужнос-

* zeljkolaz@gmail.com

** matijasevic@fb.bg.ac.rs

ти егзистирања у кошмарним политичким временима. Прогони и страдања јеврејске заједнице доживели су манифестне облике највише у току Другог Светског рата, али латентни и појавни облици изражени су знатно раније, првенствено у Фашистичкој Немачкој и Италији. Такође, и у другим државама Европе које су геополитички, геостратешки и геоекономски гравитирале ка придруживању или подржавању Сила осовине и прилагођавале своје правно-политичке системе том правцу. Љубомир Тадић сасвим оправдано истиче: „Победа позитивизма у друштвеним наукама олакшала је пут расистичкој манипулацији у политици (Тадић, 1996:282).“ Доношењу још шире антисемитске легислативе свакако су допринеле, пре свега, расне теорије које су биле квази-научно утемељене и постављене у друштву. Развоју и примамљивости расних теорија код широких народних маса поговарала је велика економска криза, па је било неопходно тежину социјалних и економских проблема пројектовати на неког другог кривца. Током много векова, Јевреји су проглашавани за “Христо-убице”, непријатеља и претњу коју је требало конвертирати, и на тај начин спасити, или их “ватром и мачем” убити, односно протерати ван земље (Гилберт, 1985:19). Разлике унутар националне заједнице, пре свега класне, често су се сводиле на једну једину разлику: између Јеврејина и Нејеврејина (Сартр, 1992:109).

Управо овакви ставови, поговарали су у Немачким и појединим Европским политичким круговима идентификовању Јевреја као носилаца свих проблема, а упоредо са тим истицана је јединственост сопствене расе и нације. Истицано је да је најважнија сврха “народне државе” очување чистоће расе, и да раса мора бити у центру свеколиког државног живота (Shirer, 1965:130). Ширена је теза да је најбоља и најчишћа раса немачко-аријевска раса, предодређена да влада, а да сходно томе, мање важне, културно инфериорне расе постоје да би их служиле. На дну скале су Јевреји, који, према томе, по њима, као антираса представљају “безвредан живот (Fleming, 1984:8).” На оваквим поставкама заснива се оно што је данас у савременој историји цивилизације познато као Холокауст. Међутим, Холокауст је имао своје корене, легалитет, а самим тим и легитимитет оправдаван кроз примену закона, управо на основу усвојене и пуко спровођене антисемитске легислативе.

Корени антисемитизма у Немачкој

Широке кругове хришћанског становништва узнемиравало је то што су презреним и омрзнутим Јеврејима постепено отворана врата у хришћанско друштво. Они су говорили: „Јевреји се слободом користе за богаћење, за организовање великих пословних предузећа, за отварање банака, а сада још желе и да постану јавни службеници, лекари, адвокати, инжењери, писци и новинари и да стекну положаје које би хришћани могли да заузму, у новинарству су стекли доминантан положај, па су у могућности да преко својих либералних и радикалних листова врше подривачки утицај на хришћанске читаоце, образовани Јевреји желе да се асимилију са осталим становништвом; по својој спо-

љашности Јеврејин је Немац, Француз, Рус, али нам је упркос свему томе стран, и то не само по вери, већ и по свом карактеру, својој азијатско-семитској раси, и ми никада нећемо моћи да са њим заједно живимо." Тако је око 1880. године у Немачкој никао нови облик мржње према Јеврејима: антисемитизам (Elmundosefarad, 2015).

Истакнуте вође антисемитизма били су новинар Мар, капелан и проповедник царског двора у Берлину Штекер, пруски историчар Трајчке и слепи филозоф Диринг. Они су створили Антисемитску лигу, па су на јавним скуповима у Берлину, како они сами тако и њихови следбеници, држали ватрене говоре о „јеврејској опасности (Артуковић, 2010:484)". Лига је прикупљала потписе за петицију канцелару Бизмарку, којом се тражило да се страним Јеврејима не дозволи насељавање у Немачкој, да Јеврејима не буду приступачне јавне службе, а нарочито положаји учитеља и професора у школама и на универзитетима. Либерални народни посланици су у својим говорима у парламенту протестовали против петиције, а изванредан број истакнутих професора у Немачкој издао је манифест (1880), којим су се супротставили антисемитском покрету. Бизмарк није јавно одговорио на петицију, али ју је влада, по његовом наређењу, ненаметљиво спроводила у живот: ретко се догађало да је неки Јеврејин добио положај у државној служби или да је неки научник, како год познат био, постао професор на универзитету, а Јеврејима из Русије и Пољске није било допуштено да се настане у Немачкој (www.usmmm.org, 24.03.2015).

Антисемитизам у Немачкој је и пре наведене ескалације имао неколико историјских фаза. Забележено је да је под утицајем антисемитске литературе у лето 1819. године дошло до великих изгреда против Јевреја у Вирцбургу, Бамбергу, Франкфурту, Дармштату и другим градовима. Године 1830. и 1848. поновили су се слични изгреди у Хамбургу, Баварској, Баден-Хесену и Алзасу. Године 1874. опет долази до ширења антисемитизма чему су највише допринела дела универзитетског професора Ролинга. Прво његово дело било је "Талмудин Јеврејин" које је штампано у 38.000 примерака и подељено бесплатно у Вестфалској. Колико је маха ухватио антисемитизам у Немачкој још пре Првог светског рата може се видети и по броју антисемитских посланика (1887. год. 1, 1883. год. 16, 1911. год. 23 посланика). Народни посланици који су били непријатељски расположени према Јеврејима, често су у парламенту држали говоре којима су их понижавали. Коначно, у „просвећеној" Немачкој била је обновљена средњовековна клевета о „ритуалном убиству". Ова је клевета довела до више скандалозних процеса (у Ксантену 1892, и у Коницу 1900), (www.usmmm.org, 24.03.2015).

Антисемитизам у нацистичкој Немачкој

Након Првог светског рата, Немачка се као поражена страна суочила са дубоком кризом која је захватила све поре државе и друштва. Немачка је 1919. године имала 59.181.512 становника, док је Јевреја било 575.000, а у процентима 1,0%. Али дубока криза је поговорила да се и овако миноран проценат

једне популације, због велике концентрације капитала у својим рукама, окриви за кризу у друштву. То је посебно погодновало ширењу нацистичке идеологије. Антисеминитам и прогон Јевреја су биле централне идеје нацистичке идеологије у Немачкој пре и за време Другог светског рата (www.ushmm.org, 05.04.2015). У њиховом програму партије за наредни период, који је објављен 1920. године, чланови нацистичке партије су јавно објавили намеру за сегрегацијом Јевреја од стране „Аријевског“ друштва и да им се ограниче сва политичка и грађанска права. Лидери нацистичке Немачке су чинили све да отежају живот Јеврејима на простору Немачке одмах након што су дошли на власт (www.ushmm.org) и стекли моћ да то учине (www.ushmm.org, 03.04.2015). Начело једнакости, као један од основних принципа правне државе и поштовања грађанских права апсолутно није постојало. Оно што је специфично у овом периоду је да се кроз квазиправну регулативу систем неједнакости и прогона легализовао, што се види кроз прве дане Хитлерове диктатуре, иако је на први поглед деловало да се у свему поштује принцип легалитета.

Макс Вебер, у својој шеми легитимних облика власти, као један у развијеним друштвима најважнији облик легитимне власти сматра "закониту власт" тј. власт која своје претензије на заповедање изводи из заснованости те власти на закону, а под законима се подразумевају општи правни акти које су донела законом прописана тела и на законит начин. Ако то узмемо за полазиште онда произилази да једна влада, која може бити и поступа тирански, сопственим одлукама у погледу закона може себе и свој начин вршења власти учинити "законитом" ерго "легитимном" (Становчић, 2002:24). То је управо био случај са Хитлеровим доласком на власт, када је прво узурпирао политички и правни систем Немачке. За време првих шест година Хитлерове диктатуре, од 1933. до почетка Другог светског рата 1939. године, Јевреји су осетили ефекте више од 400 декрета и осталих регулатива које су ограничавале све аспекте њиховог јавног али и приватног живота (www.ushmm.org, 05.03.2015). Није био остварен ни минимум људских права Јевреја, дошло је посредством медија до тоталне деперсонализације јеврејске заједнице, и стање се погоршавало.

Одмах након 28. фебруара 1933. и исцениране паљевине Рајхстага (Shirer, 1965:267), изгласан је декрет "За заштиту народа и државе" (www.ushmm.org, 05.03.2015)." За паљевину су оптужени комунисти, па је тај декрет донесен из тог разлога, по којем су суспендовани неки делови Вајмарског устава (Shirer, 1965:378) који су гарантовали личне и грађанске слободе. Тим декретом су ограничене личне слободе, које су укључивале право слободе изражавања мишљења, слободе штампе, права на окупљање и удруживање, а омогућено је и укидање приватности поштанских, телеграфских и телефонских комуникација. Истим су декретом омогућене преметачине и конфискација имовине, као и неограничено притварање неподобних без икаквог суђења (Shirer, 1965:378). Чланом 2. тог декрета омогућено је извршавање смртне казне за дела велеиздаје, паљења, тровања, завере против чланова владе, итд (Bullock, 2002:232).

Дана 23. марта 1933. године, Рајхстаг је изгласао закон "О посебним овлашћењима", или како се службено звао: "Закон за уклањање невоља народа и

Рајха“, који је влади дао слободне руке да доноси законе без сарадње Рајхстага и председника Рајха (Хинденбурга) (Bullock, 2002:236). Тим законом је Рајхстаг сам себе обезвластио, и предао на четири године легислативна овлашћења влади. Између осталог је наглашено да ће за законе изгласане у кабинету законодавну иницијативу имати сам Хитлер, те да ће ти закони “можда одударати од устава” (Shirer, 1965:276). Тим законом Хитлер је направио могућност да доноси расне законе, који су “одударали” од једног до тада најлибералнијих светских устава. Већ 30. јануара 1934. донесен закон којим су се, традиционално независне, земаљске власти морале подврћи централној (Shirer, :239), 14. јула 1934. изгласан је закон којим Националсоцијалистичка партија постаје једина легална партија у земљи (Shirer, 1965:241). Након што је стекао наклоност армијског врха, елиминацијом свог блиског сарадника Рема и његових СА одреда у “Ноћи дугих ножева“ (Shirer, 1965:297), одлучио је у својој особи ујединити функције канцелара и председника државе. Дан након Хинденбургове смрти 2. августа 1934. објављено је да се обједињавају дужности председника и канцелара државе (www.ushmm.org 07.03.2015) и да Хитлер постаје поглавар државе, Фирер, као и врховни заповедник оружаних снага Рајха (Bullock, 2002:271), 9. августа исте године расписао је плебисцит, који је тражио потврду за обједињавање тих функција. Добио је огромну сагласност Немаца, 89,93% гласача, од 95,7% гласача изашлих на плебсцит гласало је ЗА (Bullock, 2002:272).

Антисемитска легислатива у нацистичкој Немачкој

Многи од тих аката су били и национални закони усвојени од стране Немачке администрације и погађали су све Јевреје. Државни, регионални и општински и локални званичници, у складу са својим дискреционим овлашћењима и иницијативама, такође су доносили акте за територије за које су били надлежни. Дакле, стотине индивидуалаца на свим нивоима власти широм земље су били укључени у прогон Јевреја, имајући у виду да су они говорили, расправљали, усвајали и спроводили антијеврејске законе и остале правне акте (www.holocaust.org). Први главни закон који је ограничио права припадника јеврејског народа, био је Закон о повраћају из професионалне службе, усвојен 7. априла 1933. године, који је искључио Јевреје и „политички неподобне“ из државне службе (www.ushmm.org). Нови закон био је закон којим су немачке власти први пут форумисале такозвани „Аријевски параграф“, регулативу која је користила да се Јевреји (али и остали „неаријевци“), искључе из организација, професија и других аспеката јавног живота. Ово ће постати темељ Нирнбершких расних закона из 1935. године, који су дефинисали Јевреје, не по религијским убеђењима, него по свом пореклу и који је формализовао њихову сегрегацију из такозване „Аријевске популације“ (www.holocaust.org).

У априлу 1933. године, „Немачки закон“ је ограничио број студената Јевреја у немачким школама и универзитетима. Истог месеца, даља легислатива у овој области оштро је смањила „јеврејске активности“ у медицинским и пра-

вним професијама. Наредни акти, органичили су плаћања доктора Јевреја из државних фондова здравственог осигурања. Град Берлин је забранио да јеврејски правници и нотари даље обављају своју активност у правној материји (www.lawyerswithoutrig.org), градоначелник Минхена је забранио лекарима Јеврејима да прегледају немачку децу, а министар унутрашњих послова Баварске, забранио је уписивање Јевреја у медицинске школе и универзитете.

Дана 14. јула 1933. изгласан је “Закон за заштиту наследног здравља”. Тај закон омогућио је присилне стерилизације појединаца који пате од наследних болести. Закон је наводио листу наследних болести код којих се могла тражити стерилизација, као нпр. слабоумност, шизофренија, манијакална депресија, епилепсија, наследна слепоба и глувоћа, те разне друге наследне деформације (www.ushmm.org). Закон је даље прописивао и могућност стерилизације особа које пате од хроничног алкохолизма. За одлуке стерилизације био је надлежан Врховни здравствени наследни суд (www.holocaust-history.org).

На националном нивоу, нацистичка влада повукла је лиценце јеврејским пореским консултантима, наметнула таксу од 1,5% на упис „неаријеваца“ у јавне школе и универзитете, отпустила јеврејске раднике из армије, и почетком 1934. године, забранила јеврејским глумцима да глуме у позориштима или у филмовима. Локалне власти су такође издале регулативе које су погађале и остале сфере друштвеног живота Јевреја у Немачкој: у Саксонији, Јевреји више нису могли да кољу животиње зарад ритуалних и религијских веровања и захтева, и тако ефикасно од њих захтевали да се не покоре јеврејским захтевима за исхраном. Владине агенције на свим нивоима су имале циљеве да искључе Јевреје из економске сфере Немачког друштвеног живота, онемогућавајући им да зарађују за живот. Јевреји су били обавезни да региструју своје домаће и инострано имање и приходе, што је био увод у системско државно одузимање имовине у корист Немачке.

До средине 1935. године, четвртина немачких Јевреја који су у остали у Немачкој, било је лишено основних средстава за живот, било декретом, било бојкотом, или локалним притисцима. Више од 10.000 јавних здравствених и социјалних радника је отпуштено, као и 4.000 правника, 2.000 певача, музичара и глумаца, те 2.000 лекара. Такође је, 1.200 новинара и уредника изгубило право на рад, као и 800 универзитетских професора, те 800 учитеља основних и средњих школа (Gilbert, 1985:38).

Два закона изгласана 15. септембра 1935. године дефинисала су “држављанство Рајха” и поставила правила “за заштиту немачке крви и части”. Закон о држављанству је одредио да држављани Рајха могу бити само Немци и грађани “сродне” крви, те да сходно томе само они могу поседовати грађанска и политичка права. Закон је прописивао да је “Јевреј она особа којој су најмање троје дедова или бака расно били потпуни Јевреји.” Закон је даље наводио случајеве, када је био довољан и мањи број јеврејских предака да би расно били одређени као Јевреји. “Закон о заштити немачке крви и части” је регулисао односе између Јевреја и Аријеваца. Тим је законом забрањен брак између Јевреја и Немаца, те грађана “сродне” крви (www.ushmm.org). Истим су законом забрањене и њихове ванбрачне везе, као и полни односи. Закон је даље

прогласио неважећим све претходно склопљене бракове Јевреја и Аријеваца. Тим је законом такође забрањено Јеврејима запошљавање младих Немаца у јеврејским породицама, као и истицање немачке заставе и сличних симбола. За прекршитеље неког од чланова закона, прописиване су казне затвора, присилног рада или новчане казне. Нирнбершки су закони заправо од Јевреја учинили обележене субјекте, те легализирали будуће мере против њих (Gilbert, 1985: 47).

У следећих неколико година донето је додатних 13 декрета који су потпуно ставили Јевреје ван закона. Као поседица тога Јеврејима је онемогућена набавка основних животних намирница. У многим градовима било им је тешко, ако не и немогуће набавити храну и лекове. Забрањен им је био улаз у хотеле и продавнице, као и многе градове, па чак и паркове и шуме. Но, то су још увијек биле благе последице примене расних закона, наспрам онога што се тек требало догодити (Shirer, 323). Нирнбершки расни закони формирали су основе расистичке нацистичке политике. Њихово представљање и ступање на снагу 1935. године, условило је нов талас антисемитизма и антијеврејских закона који су донели моменталну сегрегацију јеврејске популације. Судије немачких судова нису могле да раде у случајевима или парницама у којима су учествовали адвокати Јевреји, официри су били избачени из војске, а студенти Јевреји нису могли да се упишу на докторске студије (www.ushmm.org).

Двадесетог августа 1935. одржана је министарска конференција, с циљем да се проанализирају економски ефекти акције против Јевреја. Адолф Вагнер, представник партије је на конференцији износио тврдњу да ће такве акције престати, једном када је Влада решила да спроводи чврсту политику према Јеврејима. Доктор Шахт, министар за економију, критиковао је својеглаво понашање чланова партије, пошто се оно косило са његовом политиком реизграђивања Немачке (www.ushmm.org). Оно није имало економског смисла, с обзиром да су Јевреји поседовали неке вештине које су могле бити искоришћене у циљу остваривања његове политике. Шахт, међутим, није износио моралне осуде Јеврејске политике, и подржао је доношење закона у циљу разјашњавања ситуације. Следећег месеца две мере су биле донете на годишњем састанку партије у Нирнбергу. Први закон, Закон о заштити немачке крви и немачке части, забрањивао је склапање бракова, и ванбрачне везе између "Јевреја" (овај термин се касније званично користио уместо термина "не-Аријевци"), и Немаца, и такође је забрањивао запослење немачких жена старости испод 45, у јеврејским домаћинствима (www.ushmm.org).

Други закон, Закон о држављанству Рајха, укинуо је Јеврејима право на Немачко држављанство, и увео разлику између "грађана Рајха" и "националних мањина". Нирнбершки закони су у суштини формализовали незваничне и посебне мере које су биле предузете према Јеврејима од 1935. Нацистичке вође су истицале важност конзистенције овог законодавства са програмом партије, који је тражио да се Јеврејима одузму права која су имали грађани (www.history.com).

Током 1937. и 1938. године, Немачке власти су наставиле да погоршавају ситуацију Јевреја који су живели у Немачкој. Као циљ су поставили осиро-

машивање Јевреја и њихово избацивање из националних економских токова, захтевајући од њих при том да региструју своју имовину, а са друге стране су им онемогућавали да зарађују за живот. Нацисти су забранили Јеврејима докторима да прегледају нејевреје и укинули су лиценце Јеврејима адвокатима. У августу 1938. године, власти су одредиле да ће од јануара 1939. јеврејски мушкарци и жене који носе прва имена „нејеврејског“ порекла, морати да додају „Израел“ и „Сара“, у зависности од њиховог пола. Сви Јевреји су били обавезни да носе личне идентификационе карте, које указују на њихова јеврејска имена и порекла, а у јесен 1938. године, сходно регулативи Савезног министарства унутрашњих послова, сви пасоши Јевреја су штампани са идентификационим словом „Ј“ (www.history.com).

Пратећи погром Јевреја 9. и 10. новембра 1938. године догодила се и „Кристална ноћ“ (такође, позната и као „Ноћ сломљених чаша“). Прелиминарни извештај од следећег дана дао је само делимичну слику разарања. По том извештају уништено је 815 радњи, спаљена је 171 породична кућа, као и 119 синагога, док их је 76 у потпуности уништено. Том је приликом 20.000 Јевреја одведено у логоре, а 36 их је убијено (Shirer, 580). Коначан број убијених се на крају попео на 91. Убиства и паљевине нису биле једине последице „Кристалне ноћи (Gilbert, 59).“ Јевреји су чак били присиљени да плате и штету насталу током ноћи, почињену на њиховој имовини (Shirer, 582). Новац, који су им осигуравајућа друштва била дужна исплатити, по примању је конфискован, а јеврејска заједница је додатно колективно кажњена казном од милијарду марака, због, како је Геринг рекао, њихових криминалних радњи. До тада извршене акције против Јевреја биле су резултат појединачних антисемитских испада, али је ово било први пут да је држава организовала погром, и зацртала пут гетоизацији и депортацијама (Shirer, 1965:586).

Немачке власти су намеравале да „аријанизују“ сав јеврејски капитал, процес који је трајао и који је укључивао отказе јеврејским радницима и менаџерима. Нацистичка легислатива протерала је Јевреје из јавних школа и универзитета, такође и из биоскопа, позоришта и спортских терена и догађаја. У многим градовима, Јеврејима је било забрањено да уђу у одређене „аријевске“ зоне. Влада је захтевала Јеврејима да се идентификују на начин који би их трајно сепаратисао од остатка популације. Како су нацистички лидери убрзавали припреме за њихов европски освајачки рат, антисемитска легислатива коју су увели у Немачку и Аустрију, утрла је пут за још радикалније егзекуције и егзодус Јевреја (www.ushmm.org).

Листа усвојених антијеврејских закона са коментаром појединих одредби

Следећа листа показује део од укупно више од 400 правних органичења која су наметнута Јеврејима (www.ushmm.org) и другим групама за време првих шест година нацистичког режима. У току 1933. године донети су следећи закони, наведени овде по датумима (www.ushmm.org): (31. март - Декрет Ко-

месара за здравство града Берлина којим суспендује Јевреје докторе из градских служби, 7. април - Закон о отпуштању из професионалне службе, којим се отпуштају Јевреји из свих служби државног карактера, 7. април - Закон о забрани адвокатуре Јеврејима; 25. април - Закон против пренасељености у школама и универзитетима ограничава број јеврејских студената у јавним школама, 14. јул - Закон о денатурализацији - одузима се држављанство натурализованих Јевреја и "непожељних", 4. октобар - Закон о уредништву - забрањује Јеврејима уредништво у новинама). Током 1935. године донети су (www.ushmm.org): (21. мај - Закон о Вермахту, избацује јеврејске официре из немачке војске, 15. септембар - Нирнбершки сет расних закона, одузима немачким Јеврејима држављанство Рајха, и забрањује Јеврејима брачне и сексуалне односе са особама немачке крви“).

На основу Члана 3. *Закона о држављанству Рајха* из септембра 1935. године, следиле су одредбе следеће садржине (www.yadvashem.org): Сви припадници немачке или сродне крви који имају право да гласају на изборима за скупштину када Закон о држављанству ступи на снагу, треба да, за сада, имају права грађана Рајха. Исто ће се односити и за оне којима ће министар унутрашњих послова Рајха, у сарадњи са замеником Вође, додели држављанство. Такође, Министар унутрашњих послова Рајха, у сарадњи са замеником Вође, могао је одузети држављанство. Ове одредбе односиле су се такође и на особе које имају јеврејске крви. Истицало се да је појединац који има јеврејске крви онај који је потомак бабе или деде или обоје, који су расно били чисти Јевреји, тако да он није Јеврејин према Параграфу 2 из Члана 5. Чистокрвне бабе и деде Јевреји су они који су припадали јеврејској религијској заједници.

Само грађани Рајха, као носиоци пуног политичког права, могли су да имају право гласа у политичким стварима, и да обављају јавне функције. Министар унутрашњих послова Рајха, или било који орган кога он опуномоћи, могао је правити изузетке у току прелазног периода по питању држања јавних функција. Критеријум се није односио на религијске организације.

Посебно се изричито прописивало да Јеврејин не може бити грађанин Рајха. Он не може имати право гласа; он не може обављати јавне функције, а јеврејски званичници ће бити повучени са функција од 31. децембра 1935. године. У случају да су такви званичници ратовали на фронту у Првом светском рату, било за Немце или њене савезнике, примаће пензију, док не достигну старосну границу. Међутим, они неће бити унапређени према свом стажу. Када достигну старосну границу, њихове пензије ће се поново обрачунати. Ове одредбе се нису односиле на послове верских организација. Услови који се тичу учитељског посла у јавним јеврејским школама остали су непромењени све до доношења новог Закона о уређењу јеврејских школа (www.yadvashem.org). У тумачењу самог појма Јеврејин узимало се неколико критеријума: Јеврејин је појединац чији су преци три колена уназад, расно чистокрвни Јевреји, Јеврејин је такође појединац који је потомак чистокрвних баба и деда (од оба родитеља) са обе стране ако је:

- а) био члан јеврејске религијске заједнице када је овај закон објављен или се заједници придружио касније;

- б) када се закон објавио, био у браку са особом јеврејске веоисповести или се након тога венчао са Јеврејином/ком;
- ц) он плод брака са Јеврејином, према параграфу 1, који је скраћен након успостављања Закона о заштити немачке крви и части 15. септембра 1935;
- д) он плод љубавне везе са Јеврејином, према параграфу 1, и ако је ванбрачно рођен после 31. јула 1936 (www.yadvashem.org).

Неке од ових одредби послужиле су у многим другим државама као модел за одређивање критеријума ко је Јеврејин, јер су у тумачењу самог појма Јеврејин у многим државама постојале нејасноће, негде се узимао национални, негде верски критеријум. У Краљевини Југославији, у великом броју средина, Јевреји су третирани као Срби Мојсијеве вероисповести. Грађански закони Рајха од 15. септембра 1935. године које је Рајхстаг усвојио тајним гласањем, истичу: Припадник државе је онај који припада заштитничкој заједници Трећег Рајха, и који, стога, има одређену дужност према Рајху. Статус појединца се одређује у складу са одредбама Рајха и Законима о држављанству. Грађанин Рајха може бити само онај ко је Немац или сродне крви, и онај који, својим понашањем, покаже да је истовремено спреман и да жели да лојално служи немачком народу и Рајху. Право на држављанство се стиче добијањем држављанства Рајха, само грађани Рајха могу да уживају пуна политичка права у складу са одредбама закона. Министар унутрашњих послова Рајха, у сарадњи са замеником Вође, доносиће неопходне законе и административне уредбе за спровођење и проширење овог закона (проглашено је 16. септембра 1935. године и ступио на снагу 30. септембра 1935. године).

Закон о држављанству Рајха (www.yadvashem.org) у члану 1. истицао је да: субјект државе особа која припада заштитничкој унији Немачког Рајха, и која према томе има одређене обавезе према Рајху. Статус субјекта се одређује у сарадњи са дозволама Рајха и Државним Законима о Грђанству. У Члан 2. се наводило да је грађанин Рајха је онај субјект који има само Немачку или сродну крв, и који, својим понашањем, показује да је жељан и спреман да верно служи Немачком народу и Рајху. Право на грађанство се обезбеђује додељивањем докумената о држављанству Рајха. Једино грађанин Рајха ужива пуна политичка права у сарадњи са одредбама закона. Министар Унутрашњих Дела Рајха у сарадњи са Замеником Фирера, обезбедиће потребне правне и административне мере за примену и суплементацију овог закона.

Закон о заштити Немачке крви и Немачке части (www.yadvashem.org) у одељку 1 истиче се да бракови између Јевреја и грађана Немачке или сродне крви забрањују. Бракови који се склопе упркос овом закону се поништавају, чак и у случају да, у циљу пренебрегавања овог закона, буду склопљени у иностранству. Поступци за поништење могу бити иницирани искључиво од стране јавног тужиоца. Забрањују се строго сексуални односи ван брака између Јевреја и грађана Немачке или сродне крви. Овим законом, Јеврејима није било дозвољено да запошљавају у својим домаћинствима жене Немачке, или сродне крви. Јеврејима се такође, забрањивало истицање заставе Рајха, или националне заставе, или националних боја. На другој страни, дозвољено им је да излажу јеврејске боје. Примену овог права осигуравала је Држава. За кршење ових

забрана кажњавало се тешким физичким радом или затвором до једне године и новчано, или само једном од ових казни. Министар унутрашњих дела Рајха у сарадњи са замеником Фирера и Министарством правде Рајха обезбеђивао је правне и административне мере потребне за примену овог Закона.

У недељама пре и за време зимских и летњих Олимпијских игара 1936. године које су биле одржане у Гармиш-Партенкирхену и Берлину, нацистички режим је усвојио доста легислативних аката и регулатива који су били директно усмерени против Јевреја и њихове реторике и свих активности које су вршили. Режим је чак на неколико јавних места обележио „Јевреји нису добродошли“ (www.spiegel.de). Иако је касније Хитлер, желећи да избегне критике међународне заједнице и одржи квалитет Игара, наредио да се спорни слоган уклони, то није утицало на развој антисемитизма у Немачкој (www.yadvashem.org). Забележен је и протест велике групе југословенских спортиста уочи олимпијаде у Берлину 1936. године, који су се залагали за бојкот игара због прогона у Трећем рајху, којима су били изложени и Јевреји (*Židov*, br.15, 10. april, 1936:4). Управо те 1936. и 1937. године, усвојени су закони који су се односили на професије Јевреја (www.usmmm.org 27.04.2015):

- 11. јануар. 1936. - Извршна одредба о Пореском праву, забрањује Јеврејима да служе као порески саветници и консултанти;
- 3. април - Савезни закон Рајха о ветеринарима, избацује Јевреје из те професије;
- 15. октобар - Савезни закон Рајха о Едукацији, избацује све Јевреје учитеље из јавних школа;
- 9. април 1937. - Градоначелник Берлина наређује јавним школама да не признају Јеврејску децу до даљег.
- У 1938. и 1939. години донети су закони који су се односили на различите аспекте живота и рада Јевреја:
- 5. јануар 1938. - Закон о породичним односима и Закон о личним именима, забрањује Јеврејима да мењају лична имена;
- 5. фебруар - Закон о професији Аукционара и Брокера на берзама избацује Јевреје из ове професије;
- 18. март - Закон о оружју, забрањује Јеврејима продају оружја;
- 5. октобар - Министар унутрашњих послова издаје наредбу да се сви јеврејски пасоши који нису означени са словом Ј, униште;
- 12. новембар - Декрет о избацивању јевреја из бизниса и компанијског пословања;
- 15. новембар - Министарство образовања Рајха избацује све Јевреје и јеврејску децу из јавних школа;
- 28. новембар - Савезно министарство за унутрашње послове ограничава слободу кретања Јеврејима;
- 29. новембар - Савезни министар за унутрашње послове забрањује Јеврејима да држе кућне љубимце;
- 14. децембар - Посебан закон којим се поништавају сви акти и уговори између немачке државе и компанија које поседују Јевреји;
- 21. децембар - Закон о јеврејским женама забрањује јеврејкама било какав ангажман.
- 21. фебруар 1939. - Декрет који се односи на предају скупоцених метала и камења и каменолома које су поседовали Јевреји, који су поред тога морали да плате држави у злату, сребру, дијамантима и другим вредностима без надокнаде;
- 1. август - Председник Немачке Лутрије забрањује Јеврејима учешће у играма на срећу.

Закључна разматрања

Антисемитизам у Немачкој имао је неколико историјских фаза, али је главна фаза била реализована као централна идеје нацистичке идеологије у Немачкој пре и за време Другог светског рата, што је истакнуто у њиховом програму објављеном 1920. године, где су јавно објавили намеру за сегрегацијом Јевреја од стране „Аријевског“ друштва, и да ће им ограничити сва политичка, правна и грађанска права.

Током Хитлерове диктатуре, од 1933. до почетка Другог светског рата 1939. године, Јевреји су осетили ефекте више од 400 декрета и осталих регулатива које су ограничавале све аспекте њиховог јавног, али и приватног живота. Одмах након 28. фебруара 1933. и исцениране паљевине Рајхстага, изгласан је декрет „За заштиту народа и државе“, којим су суспендовани делови Вајмарског устава, који су гарантовали личне и грађанске слободе. Затим, 23. марта 1933. Рајхстаг је изгласао закон „О посебним овлашћењима“, који је влади дао слободне руке да доноси законе без сарадње Рајхстага и председника Рајха, тада старог и онемоћалог Хинденбурга. Тај закон био је правни основ за доношење расних закона. Први главни закон који је ограничио права припадника јеврејског народа, био је Закон о повраћају из професионалне службе, усвојен 7. априла 1933. године, затим је истог месеца донет „Немачки закон“ је ограничио број студената Јевреја у немачким школама и универзитетима, 14. јула 1933. изгласан је „Закон за заштиту наследног здравља“. Тај закон омогућио је присилне стерилизације, али ипак квазиправни темељ свега били су Нирнбершки расни закони из 1935. године, два закона изгласана 15. септембра 1935. године дефинисала су „држављанство Рајха“ и поставила правила „За заштиту немачке крви и части“.

Нирнбершки расни закони формирали су основе расистичке нацистичке политике, у економском погледу Немачке власти су намеравале да „аријанизују“ сав јеврејски капитал. У периоду од 1933. до 1939. године донет је низ антисемитских закона, који су били модел за доношење сличних закона у другим државама које су подржавале нацистичку идеологију у Немачку као оличење те идеологије. Може се видети да је у распону од 1933. до 1939. године донет читав низ закона, декрета, уредби и других аката којима се улазило у све поре јеврејског друштва, угрожавана су и ограничавана од ширих, па постепено до елементарних људских права и слобода, рушећи и кршећи све до тада успостављене принципе и норме међународног права, принципе Друштва народа и унутрашњег права саме Немачке.

Оно што се од Немачких савезника тражило пре и непосредно по отпочињању Другог светског рата било је преузимање антијеврејских прописа донетих у самој Немачкој. Редослед ових прописа је ваљало почети дефинисањем појма Јевреј на основу порекла, наставити истеривањем Јевреја са сваког важнијег места у привреди, а затим са применом средстава за идентификацију и концентрацију, а нарочито обележавањем Јевреја звездом (Хилберг, 2001:3). У складу са оваквом политиком у низу земаља које су биле савезнице или гра-

витиране ка Немачкој донесен је низ закона или антијеврејских уредби у које су спадале *numerus clausus* уредбе о ограничавању права Јевреја, док су у многим Европским државама оне постојале и много раније.

Литература:

1. Bullock, A. (2002). *Hitler – Slika tiranije*, Beograd.
2. Fleming, G. (1984). *Hitler and the final solution*, University of California press, California.
3. Gilbert, M. (1985). *The Holocaust*, Holt, Rinehart and Winston, New York.
4. Hilberg, R. (2001). *Zločinci, žrtve, posmatrači - jevrejska katastrofa 1933 - 1945*, Beograd.
5. Sartr, Ž. P. (1992). *Razmišljanja o jevrejskom pitanju*, Beograd.
6. Shirer, W. L. (1965). *The rise and fall of the third Reich*, Crest book, New York.
7. Stanović, V. (2002). *Legalitet-Legitimitet*, Pravne teme, Beograd.
8. Tadic, Lj. (1996). *Nauka o politici*, Beograd.
9. *Židov*, br.15, 10. april 1936.

Електронски извори

1. Antisemitizam u Zapadnoj Evropi i pogromi u Rusiji; preuzeto 2.03.2015. <http://elmondosefarad.wikidot.com/47-antisemitizam-u-zapadnoj-evropi-i-pogromi-u-rusiji> preuzeto 24.03.2015. <http://www.ushmm.org/wlc/en/article.php?ModuleId=10007901>
2. The final solution; preuzeto 05.04.2015. <http://www.ushmm.org/outreach/en/article.php?ModuleId=10007704>
3. *Adolf Hitler becomes leader of the reestablished Nazi parti*; preuzeto 05.03.2015. <http://www.ushmm.org/learn/timeline-of-events/before-1933/adolf-hitler-becomes-leader-of-the-reestablished-nazi-party>
4. Nazi rule; preuzeto 03.04.2015. <http://www.ushmm.org/outreach/en/article.php?ModuleId=10007669>
5. Antisemitic legislation; preuzeto 05.03.2015. <http://www.ushmm.org/m/pdfs/20091123-ljh-antisemitic-law.pdf>
6. The Nazi Exclusionary Laws; commentary by dr Gerhard Falk; preuzeto 04.03.2015. jbuff.com/c110404.htm
7. Law, justice and the holocauste; Decree of the Reich President for the protection of the people and the state (ReichstagFiree Decree) Febryaru 28. 1933; preuzeto 05.03.2015. <http://www.ushmm.org/m/pdfs/20091123-ljh-dictatorship.pdf>
8. Third Reich: an overview; preuzeto 07.03.2015. <http://www.ushmm.org/wlc/en/article.php?ModuleId=10005141>
9. *Istorija Holokausta*, preuzeto 22.03.2015. <http://www.holocaust-history.org/>
10. *The Nazi Exclusionary Laws; commentary by dr Gerhard Falk*; preuzeto 04.04.2015. jbuff.com/c110404.htm
11. *Boycott of Jewish businesses*; preuzeto 05.04.2015. <http://www.ushmm.org/wlc/en/article.php?ModuleId=10005678>
12. *Istorija Holokausta*, preuzeto 22.04.2015. <http://www.holocaust-history.org/>
13. *Jewish lawyers – a German identity*; preuzeto 04.05. 2015. <http://www.lawyerswithoutrights.com/Exhibition/index.html>

14. *Nazi ideology and the holocauste – The question for racial purity: Germans with mentalphysical disabilities, African Germans and Roma*; preuzeto 05.04.2015.
<http://www.ushmm.org/m/pdfs/20090831-nazi-ideology-book-quest-for-racial-purity.pdf>
15. *Istorija Holokausta*, preuzeto 22.04.2015. <http://www.holocaust-history.org/>
16. The Nuremberg race laws; preuzeto 05.04. 2015.
<http://www.ushmm.org/outreach/en/article.php?ModuleId=10007695>
17. *Jews in prewar Germany*; preuzeto 04.05.2015.
<http://www.ushmm.org/outreach/en/article.php?ModuleId=10007687>
18. *Nirnberški zakoni*; preuzeto 30.03. 2015.
<http://history1900s.about.com/od/1930s/a/Nuremberg-Laws.htm>
19. *The night of broken glass*; preuzeto 05.04.2015.
<http://www.ushmm.org/outreach/en/article.php?ModuleId=10007697>
20. *Zakon o državljanstvu rajha*; preuzeto 29.03.2015.
http://www.yadvashem.org/odot_pdf/Microsoft%20Word%20-%206092.pdf.
21. Garmisch-Partenkirchens unforcomtable past: German ski resortrepresses memory of 1936 winter olympics; A friendly dictatorship; preuzeto 04.05.2015.
<http://www.spiegel.de/international/germany/garmisch-partenkirchen-s-uncomfortable-past-german-ski-resort-represses-memory-of-1936-winter-olympics-a-673241.html>
22. Olimpijske igre; preuzeto 29.03.2015.
http://www.yadvashem.org/odot_pdf/Microsoft%20Word%20-%206092.pdf.

ANTISEMITIC LEGISLATION IN NACISSIAN GERMANY

Summary: The period of the Second World War and the Holocaust is the subject of analysis and different views of many researchers in this field. The dominant number of research concerns the cause and effect of the Second World War on the world and especially the Jewish community most burnt during this war. On the other hand, a small number of authors dealt with legal sources of the suffering and persecution of the Jewish community. The authors point out anti-Semitic legislation adopted immediately after Hitler came to power and during the Second World War. It points to over 400 legal restrictions imposed on the Jewish community in Nazi Germany and the countries that gravitated towards the Axis of the Axis. The authors interpret some provisions and show what they had implications for the Jewish community. In their concluding observations, they concluded that anti-Semitic legislation was an introduction to persecutions and gave legitimacy, and hence the justification and legitimacy of the initiated destruction processes of the Jewish community.

Key words: Jewish, persecution, community, laws, restrictions, sufferings